

The Rule of Law in the Globalized World, Why it Matters?

Je nezávislost justice předpokladem fungování právního státu?

JUDr. Ivana Hrdličková, soudkyně Krajského soudu v Hradci Králové, právní expert Rady Evropy

Motto:

„Diktatura bere lidem všechna práva - víc udělat nemůže. Demokracie dává lidem všechna práva - víc udělat nemůže.“ G.Laub

Ve dnech 23 – 28. srpna letošního roku se v Salzburgu uskutečnila mezinárodní vzdělávací konference na téma „*The Rule of Law in the Globalized World, Why It Matters*“? Akci pořádal Salzburšský seminář, nezisková organizace, která si klade za cíl podporovat a rozvíjet řadu oblastí a umožňovat setkávání expertů z nejrůznějších oborů nejen z Evropy a USA, ale z celého světa.

Otázky právního státu, principů jeho fungování a podmínek, které jsou považovány za nezbytné, zaměstnávaly řadu právních expertů, soudců, advokátů i právních teoretiků po několik dnů. Pracovní skupiny se zabývaly otázkami vlivu kultury na utváření právního státu, ekonomiky a jejího vývoje. Shledaly, že kultura dané země, její ekonomický vývoj, má značný vliv na utváření právního státu a jeho fungování. Jakkoli lze pravidla fungování právního státu zobecnit, vliv místního prostředí, tradic, hospodářského růstu či naopak poklesu je nezanedbatelný. V dnešní době sledujeme, že se zejména arabské státy dostávají do nové etapy svého fungování a svět s napětím pozoruje, zda se podaří zde prosadit principy demokracie a vládu práva. Je nepochybné, že vliv místních tradic, kulturního prostředí, náboženství, velmi často nedemokratické vlády, nebude snadné překonat. Mohou se země, které budují svůj nový systém, inspirovat zeměmi, které tímto procesem prošly, byť jejich kulturní tradice a místní poměry jsou zcela odlišné? Mohou. Je však třeba s odlišnostmi počítat a brát je v úvahu od samého počátku. Znamená to, že systém, který funguje v jedné zemi, nelze bez dalšího převzít v zemi jiné, ale lze se jím inspirovat při akceptování odlišností. Jak velkou roli má hrát například náboženství a kulturní tradice dané země při fungování právního státu?

Závěr pracovní skupiny, která se zabývala základními charakteristikami právního státu a předpoklady pro fungování právního státu nezávisle na kultuře, náboženství a ekonomickému rozvoji dané země, a jeho dotváření je takovýto:

Svrchovanost práva je atributem, bez kterého nemůže právní stát fungovat. Právo musí být závazné bez výjimky pro všechny, bez ohledu na jejich postavení ve společnosti, zastávané funkce a podobně. V procesu přechodu k nové demokracii nelze podcenit skutečnost, že se může stát, že jeden autoritářský režim může být nahrazen novým autoritářským režimem ve snaze zajistit právě vládu práva.

Respekt vůči právu. Důvěra lidí v právní systém, jeho fungování a vymahatelnost je něčím, bez čeho právní stát rovněž nemůže fungovat. Zde hraje významnou roli právní kulura daného státu, úroveň vzdělání a právního vědomí.

Charakter právních norem. Právní systém musí být relativně stabilní, srozumitelný, transparentní, předvídatelný, v opačném případě bude velmi obtížné získat a udržet důvěru lidí ve vládu práva.

Justice. Funční, nezávislá, nestranná, profesionální a efektivní justice je naprosto nezbytným atributem pro fungování právního státu. Je třeba, aby takový byl systém fungování samostné justice a též soudci. Bez justice, která by fungovala na zmíněných principech, je fungování právního státu velmi oslabené.

Výkon práva. Právo musí být vynutitelné a dostupné. Musí být zajištěn přístup ke spravedlnosti pro všechny skupiny obyvatel, včetně osob handikepovaných, menšin apod. Výkon práva nesmí podléhat preferování zájmových skupin, musí být prost diskriminace a korupce.

Osobní práva. Právní stát musí zajistit realizaci osobních práv a svobod a respektovat ochranu a dodržování lidských práv.

Je zřejmé, že dosažení efektivního fungování právního státu je otázkou dlouhodobou. Je však velmi důležité nastolit jasná pravidla a stanovit cesty, kterými by měla být pravidla dosahována. Hodnoty, které jsou pro fungování právního státu významné, by měly být jasně definovány a vysoce společensky uznávány. Pravidla, která jsou výše uvedena, by měla být aplikovatelná pro státy, které půjdou cestou efektivního fungování právního státu bez ohledu na to, jaká je ekonomická situace země, náboženské a kulturní tradice.